

**Logopediepraktijk
Het Praathuis
Roelien van Halsema
Mirjam Hermans
Kim Ruiter
Marieke Luten**

Hoe help ik mijn taalgestoorde kind?

Onderstaande adviezen zijn een samenvatting uit "Kinderen met Taalontwikkelingsstoornissen" van Leen van den Dungen en Margreet Verboog. Hoofdstuk 7 heet: "mogelijkheden van ouders en leerkrachten om een kind te helpen". Deze adviezen zijn zeer de moeite waard om met u te delen. Voor ouders van jongere én oudere kinderen zijn deze adviezen interessant.

1. indirecte taaltherapie voor kinderen met een taalproductieniveau vanaf 6 jaar.

Indirecte taaltherapie wil zeggen: therapie door middel van adviezen en informatie aan de omgeving van het kind. Ouders van "oudere" kinderen met een taalontwikkelingsstoornis zijn niet meer zo vanzelfsprekend aanwezig bij de taaltherapie als ouders van "jongere" kinderen. Bij kinderen met een talig niveau vanaf 6 jaar spreekt de therapeut de ouders zelfs misschien niet meer elke week. Er komt daardoor minder informatie mee en de adviesgesprekken zijn minder frequent. Wanneer het kind therapie op school heeft, zal de leerkracht er wellicht ook minder bij betrokken kunnen worden. Toch geldt voor deze "oudere kinderen" even goed dat hoe meer aandacht wordt besteed aan hun taalvaardigheid, hoe meer deze kan toenemen.

Dus, bent u een ouder van een kind met een taalstoornis, ook al is het kind al wat ouder, leest u dan de navolgende adviezen. U kunt zelf veel doen voor uw kind.

2. mogelijkheden van ouders om hun taalgestoorde kind te helpen.

Taal is bedoeld voor communicatie. Iets vertellen aan elkaar, iets vragen, gewoon kletsen of informatie geven. Communicatie en eigen gebruik bereik je niet met een lesmatige aanpak thuis. Ouders moeten geen taallessjes geven waarin het kind meer passief dan actief is en niet aan zijn eigen communicatieve behoeften toekomt. En wanneer het kind de taal meer moet leren gebruiken om zijn eigen gedrag te reguleren en zijn denken te sturen en zelfvertrouwen en plezier in taal te krijgen, dan moet het zich juist vrij voelen en niet schools bejegend.

Als uitgangspunt voor alle communicatie van ouders met hun taalgestoorde kind kan men het beste streven naar een natuurlijke situatie die niet gekenmerkt wordt door nadrukkelijke volwassen overheersing. Een aantal gedragingen valt dan af:

- Het nadrukkelijk corrigeren van uitspraak of zinsbouw is onnatuurlijk. Volwassenen horen juist vormafwijkingen het eerst. Problemen met de taalvorm zijn nu eenmaal gemakkelijker te signaleren dan problemen met de taalinhoud en het taalgebruik. Maar nadrukkelijke correctie onderbreekt de gedachtegang van het kind en zijn zoeken naar woorden en zinsstructuren.
- Het alleen letten op hoe het kind iets vraagt of vertelt en niet ingaan op wat het vertelt, is ook onnatuurlijk. Het kind zal steeds minder gaan vertellen. Wanneer ouders niet nadrukkelijk corrigeren, maar wel voortdurend inwendig signaleren hoe gebrekking het kind nu weer iets uitdrukt, dan is de aandacht niet bij zijn verhaal. En waarom zou het kind al die moeite doen, wanneer de ouder niet werkelijk geïnteresseerd is in zijn belevenissen?
- Het vragen naar de bekende weg is ook onnatuurlijk. Veel "wat is dat?'-vragen zijn vragen waarop de volwassene het antwoord al weet. Het kind moet iets invullen dat de ouder al in zijn hoofd heeft. De communicatieve waarde van zo'n vraag is dan ook nul. Het kind deelt niet echt iets mee, de ouder wil niet echt iets weten. Bezorgdheid van de ouders over de taalverwerving van hun kind en betrokkenheid bij hun kind leiden soms tot de valkuilen die hierboven geschetst zijn. Juist omdat ouders niet onverschillig staan

tegenover de taalontwikkeling van hun kind en er iets aan willen doen gaan zij beter op zijn taal letten. En juist daardoor vallen allerlei vormfouten hun het eerst op. Het vergt daarom enige zelfdiscipline om weer wat meer op de inhoud en de communicatieve intenties van het kind in te gaan. Een leidraad daarbij kan zijn dat de ouder zich steeds afvraagt: "wat bedoelt hij nou?" Dan komt men vanzelf tot het stellen van echte communicatieve vragen die voor het kind en veilige communicatieve situatie scheppen. Naast deze algemene gedragslijn zijn er nog specifiekere werkvormen die ouders ten dienste staan voor specifieke problemen. Eerst worden de werkvormen genoemd voor de kinderen die onvoldoende begrijpen van de taal die tot hen gesproken wordt. Daarna volgen de werkvormen voor kinderen die taal onvoldoende kunnen uiten.

2.1 Werkvormen voor "oudere" kinderen die onvoldoende taal kunnen begrijpen.

Als het kind onvoldoende begrijpt van de taal die tot hem gesproken wordt, kan dat komen doordat:

- het kind niet voldoende woorden begrijpt
 - het kind geen ingewikkelde zinnen begrijpt
 - het kind soms niet begrijpt wat er van hem verwacht wordt
- Ouders kunnen een aantal dingen doen om het begripsprobleem van hun kind thuis te verkleinen.
- Op uw eigen taalaanbod letten.

Wanneer de ouder zich tot het kind richt, moeten de zinnen niet te lang en te ingewikkeld zijn en niet te veel moeilijk woorden bevatten. Vermijden van alle moeilijk woorden is niet goed want dan leert het kind ze niet. Een moeilijk woord moet echter op een natuurlijke manier duidelijk gemaakt worden in een gesprek, zonder dat het gesprek ontaardt in een lesje. Iets dat eerst met een moeilijk woord wordt gezegd kan later nog eens op een andere manier in eenvoudiger woorden worden uitgelegd. Het moeilijke woord krijgt dan een context, een situatie waaruit het kind het woord kan gaan begrijpen.

- Het taalaanbod van de TV gebruiken.
- Naast het letten op het eigen taalaanbod is het mogelijk het taalaanbod van de televisie te gebruiken. Op de televisie is iedere avond het jeugdjournaal met nieuwe begrippen. De begrippen worden met visuele beelden en uitleg verduidelijkt. Wanneer ouders met hun kind naar het jeugdjournaal kijken, kunnen ze later op die begrippen terugkomen in een situatie die iets te maken heeft met de situaties van het jeugdjournaal. Dit is een mogelijkheid om de passieve woordenschat ongemerkt te vergroten.

- Ook oudere kinderen voorlezen.
- Tenslotte is bij kinderen met taalbegripsproblemen het voorlezen van boeken een mogelijkheid om zowel taalinhoud als taalvorm op een hoger niveau te krijgen. Wanneer de ouder met het kind samen boeken uitkiest die het interesseren maar die het nog niet zelf leest omdat ze iets te moeilijk zijn wat de taal betreft, dan krijgt het kind bij het voorlezen ook nieuwe woorden, uitdrukkingen en zinsstructuren aangeboden in een context. Net zoals napraten over een Tv-programma goed is voor de taalverwerving, is napraten over een boek heel goed. Een boek biedt echter nog een mogelijkheid meer. Wanneer de ouder al voorlezend halverwege een verhaal even stopt, kan men samen gaan praten over de mogelijke afloop. Dit is erg goed om meer structuur in verhalen te leren ontdekken. En dat is een voorbereiding voor het kind om meer structuur in zijn eigen verhalen aan te brengen. Kinderen van 7 à 8 jaar die al beginnen aan het leesproces kunnen ook nog erg genieten van het voorlezen van prentenboeken. Zolang kinderen dit leuk vinden, kunnen ouders dit blijven doen. Bij het prentenboek is het zoveel eenvoudiger om de verhaalstructuur te begrijpen door de visuele ondersteuning van het verhaal. En prentenboeken hebben vaak een paar zinsstructuren die telkens terugkeren in iets andere woorden. Dit is voor het aanleren van zinsstructuren een ideale situatie: het kind krijgt de kans de onderliggende taalregels te ontdekken.

- Indirecte verzoeken verduidelijken.

Wanneer een kind soms thuis niet begrijpt wat er van hem of haar verwacht wordt is aanpassing van het volwassen taalaanbod de geëigende werkvorm. Sommige kinderen hebben moeite met indirecte verzoeken, een verzoek dat niet de vorm van een vraag heeft maar van een opmerking. Een voorbeeld van een indirect verzoek om de deur te sluiten na het binnenkomen is bijvoorbeeld de opmerking: "het tocht hier". Wanneer een kind een indirect verzoek niet begrijpt hoeft men niet te besluiten alles zo expliciet mogelijk te vragen. Handhaving van de vorm "indirect verzoek" is juist wel goed, dat moet het kind toch ook leren. Maar verduidelijking van de bedoeling, door een paar zinnen die men toevoegt, helpt het kind. Zo wordt het kind ook gevoelig voor indirecte verzoeken.

2.2 Werkvormen voor "oudere" kinderen die geen taal kunnen uiten die past bij hun leeftijd.

Als het kind taal produceert die niet in overeenstemming is met zijn leeftijd kan dat komen doordat:

- Het kind een te kleine actieve woordenschat heeft.
- Het kind zijn verhalen niet kan structureren.
- Het kind ongrammaticale zinnen maakt.
- Het kind zijn taal niet gebruikt voor voldoende communicatieve doelen.
- Het kind zijn taal niet genoeg afstemt op de gesprekspartner en de situatie.
- Het kind zijn taal niet genoeg gebruikt voor zijn eigen ontwikkeling.

Ouders kunnen hiervoor thuis een aantal dingen doen:

- Uitjes en speciale gebeurtenissen voor woordenschatuitbreiding benutten. Het werken aan de actieve woordenschat wijkt in een natuurlijke situatie niet wezenlijk af van het werken aan de passieve woordenschat. Daarnaast zijn ouders in de gelegenheid om rond een speciale gebeurtenis of een uitje een aantal begrippen heel concreet duidelijk te maken. Een dagje Rotterdam kan bijvoorbeeld heel veel begrippen rond een haven verduidelijken, wanneer men rustig samen rondkijkt en van alles vertelt.

- Oprechte vragen stellen als het kind iets uit zichzelf vertelt. Wanneer het kind zijn ervaringen niet gestructureerd kan vertellen is het vooral van belang dat men rustig de tijd neemt om door te vragen op de dingen die men al wel begrepen heeft. Dan kan men er achter komen wat hij beleefd heeft. Deze vragen moeten vooral oprecht zijn. Het is beter dat ouders niet vragen naar dingen die ze wel begrepen hebben maar die ze niet zo mooi uitgedrukt vonden. Kinderen voelen haarscherp aan wanneer de situatie niet echt communicatief is. Het is ook niet echt communicatief om systematisch bij ieder verhaal aan het kind te vragen: "waar?", "wanneer?" en "met wie?". Ingaan op de kern van zijn boodschap en proberen die samen duidelijk te krijgen is veel stimulerender.

- Voorlezen van prentenboeken om zinsstructuren regelmatig terug te laten komen. Een kind dat ongrammaticale zinnen maakt is meestal nog heel goed te begrijpen. Pas wanneer met die ongrammaticaliteit andere stoornissen gepaard gaan dan ontstaan er misverstanden. Expliciet werken aan de taalvorm kunnen ouders daarom beter overlaten aan degene die het kind in behandeling heeft. Voorlezen van prentenboeken helpt echter wel op een indirecte manier door de telkens terugkerende zinsstructuren. De prentenboeken dienen wel aan te sluiten bij de interesse van het kind.

- Verwoorden van het gevoel dat het kind demonstreert. Wanneer een kind zijn taal niet voor voldoende communicatieve doeleinden kan gebruiken dan uit zich dat vaak in gedragsproblemen. Sommige kinderen kunnen hun eigen gevoelens niet uiten en de gevoelens van anderen niet begrijpen en daar dus niet adequaat op reageren en er zeker niet op anticiperen. Die kinderen begrijpen zichzelf en anderen niet. Ze lopen daardoor veel frustraties op in het sociaal-emotionele vlak. Sommige kinderen reageren daardoor op door zich steeds meer terug te trekken uit sociale situaties, sommige kinderen reageren met agressief gedrag. Zulke

kinderen raken ook snel in paniek omdat ze niet weten wat ze verwachten kunnen. Ouders verkeren nu juist meer dan een professionele behandelaar in een positie om de expressieve functie van taalgebruik te ontwikkelen. Ze kennen hun kind in de eerste plaats heel goed en weten wanneer het iets als leuk, vervelend of bedreigend zal ervaren. Ze herkennen ook nonverbale signalen van hun kinderen die duiden op gevoelens van jaloezie, verdriet of teleurstelling zonder dat het kind dit verbaal uit. Ouders kunnen om die expressieve functie te verbeteren in die situaties nu steeds verwoorden wat het kind voelt: ze kunnen het gevoel van het kind een naam geven. Bijvoorbeeld wanneer het kind boos en verdrietig binnenkomt, nadat vader met een ouder broertje naar een voetbalwedstrijd is vertrokken dan kan moeder zeggen: "je bent teleurgesteld, hè, omdat je niet mee mag". Daardoor kan het kind zijn eigen gevoel beter gaan herkennen en begrijpen en tot meer nuanceringen komen. Niet alle negatieve gevoelens hoeven dan meteen te worden omgezet in boosheid of verdriet.

- Verwoorden van gevoelens die anderen tonen.

De volgende stap is dan dat ouders verwoorden wat een ander voelt als reactie op gedragingen van het kind. Met die stap moet echter zeker niet te vroeg worden begonnen, het kind moet eerst voldoende greep krijgen op zijn eigen gevoelens.

- Zelf communicatieve functies demonstreren in een niet-bedreigende situatie.

Naast de expressieve functie van de taal is de controlefunctie belangrijk. De controlefunctie stelt het kind onder andere in staat om iets te vragen, te wensen, te weigeren, te beloven of aan te bieden. Wanneer een kind bijvoorbeeld alleen kan weigeren en niet in staat is om op een andere manier greep op zijn omgeving te hebben, dan is ook juist de thuissituatie heel geschikt om meer variatie in zijn controlefuncties te bevorderen. Eenzijdigheid van de kant van het kind leidt vaak automatisch tot eenzijdigheid van de kant van de ouders. Een kind dat op alles reageert met weigeren wordt vrijwel altijd steeds directiever benaderd. De ouder kan deze vicieuze cirkel doorbreken door bijvoorbeeld bij gezelschapsspelletjes de aandacht expliciet te vestigen op een wens. Ouders kunnen bij een spelletje met dobbelstenen bijvoorbeeld telkens wanneer ze zelf gooien hun wens uitspreken: "ik hoop dat ik zes gooi!" of "ik hoop dat ik op rood kom!". Doordat het toeval dan bepaalt of de wens uitkomt, is dit een niet-bedreigende situatie dan het kind. Wanneer ouders hun hoop uitspreken ten aanzien van het gedrag van hun kind "ik hoop dat je vanmiddag geen ruzie maakt" of "ik hoop dat je je bij oma netjes gedraagt" dan is de situatie niet geschikt als leersituatie voor het kind. Maar van zo'n voorbeeldgedrag bij zo'n gezelschapsspelletje kan het kind leren om ook zijn wensen uit te spreken.

- Doorvragen als u iets maar half begrijpt.

Wanneer het kind zijn taalgebruik niet genoeg afstemt op de gesprekspartner en de situatie, dan is het vooral belangrijk om duidelijk te maken wat men nog niet wist en wat dus explicieter verteld had moeten worden. Door doorvragen probeert men te achterhalen wat impliciet werd gelaten en als men dat ontdekt heeft kan men blij reageren omdat men het nu helemaal begrijpt. Het kind wordt nu beloond voor zijn explicitering.

- Gebruiken van rijmpjes, versjes en raadseltjes.

Wanneer het kind de taal niet genoeg gebruikt voor taalspelletjes, dan kunnen de ouders daar ook thuis goed op in spelen. Taalspel kan men bevorderen door bestaande rijmpjes en versjes te gebruiken en deze zelf spontaan te maken in allerlei situaties. Eigen creativiteit werkt bevorderend voor de creativiteit van het kind. En een kind dat met zijn taal durft te spelen voelt zich meester van die taal. Raadseltjes is ook een leuk middel om het kind meer greep op de taal te laten krijgen. Donald Duck bevat bijvoorbeeld vaak een raadselrubriek, daar kan men samen met het kind de eerste ideeën halen.

- Een probleem opsplitsen in deelproblemen.

Taalgebruik ten behoeve van het denken kan men bevorderen door een probleem voor het kind in deelproblemen op te splitsen. Daarna kan men samen hardop denkend er allerlei mogelijke oplossingen voor afwegen.

- Het kind plannen laten maken in een niet-bedreigende situatie.

Taalgebruik ten behoeve van het reguleren van het eigen gedrag kan heel veilig bevorderd worden in allerlei knutselsituaties, door te vragen: "hoe ga je dat doen? En wat ben je daarna van plan?" hierbij is het wel belangrijk dat ouders niet hun gedachten op een indirecte manier aan het kind opdringen maar het kind juist zijn eigen plan laat ontwikkelen.

- Tenslotte

Al deze specifieke werkvormen hebben gemeen dat er eigenlijk niets bij is, dat ouders niet vanzelf al doen. Toch willen we benadrukken dat juist die gewone communicatie van ouders met hun kind van wezenlijk belang is voor zijn taalverwerving. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat ouders in overleg met de behandelaar van hun kind thuis dingen oefenen. Dit oefenen kan en mag echter nooit de gewone communicatie vervangen of in gevaar brengen. Het is voor een kind met een taalontwikkelingsstoornis erg belangrijk om thuis een communicatief en uitnodigend klimaat te vinden waarin het steeds communicatiever kan worden.